

בושם כתב הרמב"ם שהם הקנים הדקים כתבן האדומים הבאים מאיי הודו וריחן טוב והם ממיני הבשמים שנותנים אותם הרופאים בצרי עכ"ל. ורש"י ג"כ פי' קנה של בושם ע"ש. [עמל"מ שכתב דהרמב"ן חולק על פירושו דקנמון, ואין הכרח בזה ע"ש].

אוצר החכמה

10000

יז. שאסור לעשות שמן המשחה כבמקדש ושאסור לסוך בשמן המשחה שבמקדש והעושה והסך חייב כרת ובו יד סעיפים

א. כתיב בשמן המשחה: על בשר אדם לא ייסך ובמתכונתו לא תעשו כמוהו, כלומר בסכום סממניו וכמשקלם, דמתכונת הוא לשון סכום כמו: ואת מתכנת הלבנים וגו'. קדש הוא קדש יהיה לכם איש אשר ירקח כמוהו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו, וזהו במזיד ובשוגג חטאת, דזהו כלל גדול בתורה דכל שבמזיד חייב כרת חייב בשוגג קרבן חטאת לבד בפסח ומילה מפני שהן מצות עשה וכדתנן ריש כריתות.

ב. וז"ל הרמב"ם בפ"א מכלי מקדש דין ד: העושה שמן המשחה כמעשה הזה וכמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע במזיד חייב כרת ובשוגג מביא חטאת קבועה, שנאמר: אשר ירקח כמוהו ונכרת מעמיו, והוא שיעשה אותו להמשח בו אבל אם עשהו להתלמד או ליתנו לאחרים פטור עכ"ל. דקדק לומר כמעשה הזה וכמשקל הזה לומר דאפילו אם עשה כמשקל הזה רק לא עשה כמעשה הזה כגון שלא שראן במים או לא בשלם פטור, ולכן נאמר כמתכונתה ואי על המשקל בלבד הו"ל לומר כמשקלה אבל כמתכונתה פירושו כתכונתה ככל סדר עשייתה.

ג. וזה שכתב ליתנו לאחרים, כוונתו למוסרה לציבור דכן הוא בגמ' בכריתות (ה, א), ולא ידעתי למה שינה מלשון הש"ס, ולקמן בפ"ב דין י גבי קטרת כתב למוסרו לציבור כלשון הש"ס. ונראה להדיא שבכוונה שינה הלשון והאמת כן הוא, דבשלמא בקטרת שייך למוסרו לציבור שהרי בכל שנה עושים קטרת, אבל שמן המשחה שלבד משה רבינו לא עשו ולעולם לא יעשו כמ"ש בריש סי' טז, וגם הרמב"ם בדין ה כתב שמעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשה משה עכ"ל, א"כ מה שייך למוסרו לציבור הרי א"צ הציבור לזה ולכן כתב למוסרו לאחרים. והש"ס דנקטה בשמן המשחה לשון למוסרו לציבור, איידי דקטרת, דמשום דילפינן שמן המשחה מקטרת דכתיב בה: לא תעשו לכם, לכם הוא דאסור הא להתלמד ולמוסרו פטור, וילפינן בגז"ש במתכונתו במתכונתו כמבואר בגמ' שם, לכן נקטה לשון זה, ולזה דקדק הרמב"ם וכתב למסרו לאחרים כלומר שטועה בזה שסבור שהאחרים צריכים לזה (כנלע"ד).

ד. עוד כתב: הסך משמן המשחה כזית במזיד חייב כרת ובשוגג מביא חטאת קבועה, שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו, ואין חייבין אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה, שנאמר: ממנו, מזה שנאמר בו שמן משחת קדש יהיה זה לי ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשה משה עכ"ל. ומה דבעינן כזית דווקא משום דכתיב: אשר יתן, וילפינן מנתינה דעלמא (כריתות ו, ב) דכתיב בזר שאכל תרומה: ונתן לכהן את הקדש, ואכילת תרומה בכזית (רש"י) אף הכא נמי בכזית. וזה שכתב דלא נעשה שמן אחר כבר בארנו זה.

ה. עוד כתב: אחד הסך את עצמו ואחד הסך אחרים, שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר. הסך כלים ובהמה או מצרי או שסך בו מתים פטור, שנאמר: על בשר אדם לא ייסך עכ"ל,

כלומר ואלו אינם אדם וגם המת אע"ג דכתיב: אדם כי ימות באהל, זהו בשעת מיתה אבל לא לאחר מיתה ולכן הסך גוסס נראה דחייב, ואע"ג דכתיב: האדם הגדול בענקים ודרשינן על אברהם, זה קאי על זמן שהיה בחיים, אבל אין לומר משום דצדיקים במיתתן קרוין חיים דהא לא מפלגינן בין צדיק לרשע ובכולהו אמרינן לאחר מיתה פטור הסך, אלא וודאי כדאמרן.

ו. ודע דמלשון הגמ' והרמב"ם שאמרו דהסך את אחרים חייב, נראה דהחויב הוא על הסך ולא על מי שמקבל הסיכה ופשטא דקרא משמע כן: ואשר יתן ממנו על זר, משמע דהחויב על הנותן ולא על מי שסכין אותו. וכן הא דכתיב: על בשר אדם לא ייסך, משמע ג"כ לאחרים מדכתיב בשני יודיין והכי משמע בכריתות (ז, א) ע"ש.

ז. אמנם יש להסתפק דאולי זהו רק כשהמקבל הסיכה היה שוגג שלא ידע שהוא שמן המשחה אבל אם היה מזיד למה לא יחייב, ונהי שהתורה חייבה גם הנותן את הסיכה אבל המקבל הסיכה פשיטא דחייב, או אפשר דגוזה"כ הוא דהחויב הוא רק על הנותן שנוטל השמן המשחה ונותנו על זר ועושה מעשה משא"כ המקבל את הסיכה לא חייבתו תורה כרת מפני שלא עשה מעשה. מיהו זהו וודאי דמועל, דלא גריעא משארי קדשים דמועל כשגהנה מן ההקדש וחייב בקרבן מעילה ובמזיד לוקה וכן נראה לענ"ד עיקר, ועמ"ש הרמב"ם בסוף הל' כלאים ובר"ן גדרים (טו, א ד"ה הלכה).

ח. בברייתא דכריתות (ו, ב) פליגי ר"מ ור' יהודה בסך משמן המשחה למלכים ולכהנים לאחר שנמשחו בשמן המשחה, דר"מ מחייב דכיון דעתה אינם צריכים לשמן המשחה הוויין כזרים, ור"י פוטר דואשר יתן ממנו על זר כתיב מי שהוא זר מעיקרא ואלו אינם זרים אצלו, והלכה כר"י. ועוד אמרינן דלענין חיוב הסיכה למלך וכה"ג דברי הכל בכל שהוא, דאע"ג דבסיכה על זר אין החיוב פחות מכזית כמ"ש זהו משום דכתיב לשון נתינה וילפינן מנתינה דעלמא כמ"ש, משא"כ בחיובא דמשיחה לא כתיבא לשון נתינה.

ט. ושם (ז, א) הביא הש"ס ברייתא בלשון זה: מגיין לכה"ג שנטל משמן המשחה שעל ראשו ונתן על בני מעיו מגיין שהוא חייב, שנאמר: על בשר אדם לא ייסך. ולכאורא אתיא ברייתא זו כר"מ ולא כר"י כיון דפוטר בסך למלכים וכהנים כמ"ש, אבל לא כן דעת הרמב"ם בפ"א דין י שכתב הנותן משמן המשחה על גבי מלך וכה"ג לאחר שנמשחו פטור, שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר ואין אלו זרים אצלו, אבל הסך ממנו אפילו למלך וכה"ג חייב, שנאמר: על בשר אדם לא ייסך כל אדם במשמע. וכה"ג שנטל שמן המשחה מראשו וסך במעיו חייב כרת והוא שיסוך בכזית עכ"ל.

י. וחילק הרמב"ם בין נתינה לסיכה, דבנתינה כתיב זר ובסיכה כתיב אדם והכל בכלל. ולפ"ז צ"ל הא דתניא שם הסך בשמן המשחה וכו' למלכים וכהנים ר"מ מחייב ור"י פוטר, לאו דווקא נקיט סך דבסך גם ר"י מחייב אלא הכוונה נתינה, וצ"ל הא דנקט לשון סך לרבנות דבהמה וכלים דאפילו בסיכה פטור. וכן צ"ל בברייתא השנייה, דתניא: מגיין לכה"ג שנטל משמן המשחה מראשו ונתן על בני מעיו שחייב, לאו דווקא נקיט ונתן אלא שסך. וכמה מהתימא לומר כן שהברייתות שניהם לא דקדקו בהלשון, אך לא מצאתי מי שחולק עליו בזה.

יא. והראב"ד השיגו על מה שכתב והוא שיסוך בכזית, והא בגמ' מוכח דסיכה לכ"ע כל שהוא ע"ש. ולהרמב"ם צ"ל דזהו לענין חיובא דמשיחה למי שצריך למושחו די בכל שהוא, אבל לחייב כרת א"א לחייב בכה"ג לאחר משיחתו מזר גמור דבזר גמור בעינן כזית ובכה"ג יתחייב בכל שהוא, אך הראב"ד יסבור דבסיכה גם בזר גמור חייב בכל שהוא,

אבל הרמב"ם פשיטא דלא ס"ל כן שהרי כתב מקודם הסך בשמן המשחה כזית במזיד חייב כרת הרי כתב סך וכתב כזית.

יב. והנה לפי מה שבארנו יתפרשו הפסוקים להראב"ד באופן זה, על בשר אדם לא ייסך בין לזר גמור בין לכה"ג לאחר משיחתו ואפילו בכל שהוא, ואשר יתן ממנו על זר דווקא לזר גמור ובכזית אבל בכה"ג לאחר משיחתו אינו חייב בנתינה אפילו בכזית. וכן יתפרש להרמב"ם פסוק זה, אבל קרא דעל בשר אדם לא ייסך יתפרש להרמב"ם ג"כ בין בזר ובין בכה"ג לאחר משיחתו אבל זהו דווקא בכזית, ולפ"ז כשמשחו כה"ג וסילק ידיהו אסור למושחו עוד.

יג. יראה לי דכשסך משמן המשחה לבהמה וכלים ונטל מסיכתו וסך את בשרו פטור, דכיון דבאו על בהמה וכלים נתחלל קדושתו, וכמו דאמרינן בכהן שסך בשמן של תרומה דאח"כ מתעגל עליו ישראל ואינו חושש כמו כן בכאן. ואע"ג דכשסך כה"ג ואח"כ סך ממנו חייב כמ"ש, וביארו בגמ' שם דלא דמי לתרומה משום דבשמן המשחה כתיב: כי זר אלקיו על ראשו, דאע"ג דאיתא עליו לא נתחלל ע"ש, זהו כשמשחו לכה"ג כדין התורה עדיין קדושתו על השמן הנמשח משא"כ כשסכו לדבר שאין למשוח כבהמה וכלים הדבר פשוט דנתחלל מקדושתו (כנלע"ד).

יד. עוד יראה לי כשסכו בשמן המשחה לשערות ראשו של זר אינו חייב כרת, דהא כתיב: על בשר אדם לא ייסך, ושערותיו אינם בכלל בשר, שהרי לענין טבילה מרבינן בריש עירובין דגם השערות צריכים טבילה מדכתיב: ורחץ את בשרו, לרבות השיער הטפל לבשרו ש"מ דשיער לאו בכלל בשר. אבל בנתינה על השיער חייב כשנתן כזית, דבנתינה לא כתיב בשר אלא ואשר יתן ממנו על זר בכל מקום שיתן (כנלע"ד).

יח. איזה דברים מושחים בשמן המשחה ובו כא סעיפים

א. את מי מושחין בשמן המשחה, כהנים גדולים ואפילו כהן בן כהן כשנתמנה צריכים למושחו, דכתיב: והכהן המשיח תחתיו מבניו וגו', דאפילו כשיקום כה"ג בנו של כה"ג שמת ג"כ יהיה משוח, משא"כ במלך דאם הוא מלך בן מלך א"צ משיחה כמו שיתבאר. והטעם דהמלכות ירושה היא כדכתיב: למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו וגו', משא"כ כהונה גדולה. וצריכים למשוח הכה"ג כל שבעת ימים כדאיתא ביומא (ה, א).

ב. וכן משוח מלחמה שתחת הכה"ג והוא הכהן היוצא למלחמה ובכמה דברים הוא שוה לכה"ג כדתניא בהוריות (יב, ב) מושחין אותו ג"כ כשממנין אותו דשמו מוכיח עליו משוח מלחמה, והכי תניא שם: והכהן הגדול מאתו זה כה"ג אשר יוצק על ראשו שמן המשחה זה משוח מלחמה. ונ"ל דאין מושחין אותו רק פעם אחת ולא שבעה ימים ככה"ג, דמשיחה שבעה בכה"ג ילפינן ביומא שם מריבוי בגדים מה ריבוי בגדים שבעה אף משיחה שבעה, והמשוח מלחמה אינו בריבוי בגדים דמשמש במקדש בד' בגדים ככהן הדיוט כמ"ש הרמב"ם בספ"ד מכלי שרת ע"ש. אבל הסגן אינו נמשח, ואע"ג דלענין לטמא למת מצוה הסגן עדיף ממשוח מלחמה כדאיתא בהוריות (יג, א), זהו מטעם שמא יארע היום פסול בכה"ג ויצטרך הסגן לשמש תחתיו, אבל מ"מ אין לו קביעות עבודה אבל המשוח מלחמה קבוע בעבודתו, ואף דהסגן לא נמשח אינו מעכב כמו שיתבאר בס"ד.

ג. המלכים ממלכי בית דוד מושחין אותן בשמן המשחה, כמו שמצינו בשמואל שאמר